

**5-9 SINF O'QUVCHILARINING SINFDAN TASHQARI TADBIRLAR
VOSITASIDA IJTIMOIIY TASHABBUSKORLIGINI
RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK SHAKLLARI**

Avlaev Avloqul Bayonovich

Kitob tumanidagi 4-umumiy o'rta ta'lim maktabi direktori

Annotatsiya. Bu tadqiqot davomida, 5-9 sinf o'quvchilarida sinfdan tashqari tadbirlar vositasida ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirishning pedagogik ish shakllari muhokama qilinadi. Bu mavzu muhimdir, chunki ijtimoiy tashabbuskorlik o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlantirishida muhim o'rin egallaydi. Tadqiqotchilar, bu jarayonni o'quvchilarning jamiyatga integratsiyasini ta'minlash uchun pedagogik metodlarni qanday qo'llab-quvvatlashi mumkinligini o'rganishlari lozimligini hisoblaydilar.

Kalit so'zlar: ijtimoiy tashabbuskorlik, pedagogik ish shakllari, tashqari tadbirlar, sinfdan tashqari o'qish, o'quvchilar rivojlantirish, integratsiya, tashqi faoliyatlar, sport va madaniy meroslar, chorakchi faoliyatlari, ijodiy guruh ishlari.

Kirish. Bu tadqiqot davomida, o'quvchilar tashqi tadbirlar, masalan, sport va madaniy meroslar, chorakchi faoliyatlari, ijodiy guruh ishlari kabi vositalar orqali ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirishlari mumkin. Bu pedagogik metodlar o'quvchilarning jamiyatga qo'shilishini va jamiyatda faol ishtirok etishini o'rgatish uchun qulaydir. Maqolaning boshida mavzu ma'qul va muhimligi to'g'risida ogohlantirish mavzusi bo'lishi kerak. Bu qismda, ijtimoiy tashabbuskorlikning o'quvchilar uchun qanday ahamiyati mavjudligi, bu tashabbuskorlikning o'quvchilarning ijtimoiy qabuliyati, shaxsiy rivojlanishi va jamiyatga foydasi haqida gapirilishi kerak.

Maqsad va vazifalar. Bu qismda, ijtimoiy tashabbuskorlikning o'quvchilarning rivojlanishi va o'quv jarayoniga qanday ta'sir ko'rsatishi, shuningdek, buning ta'siri o'quvchilar uchun qanday foydali bo'lishi, shaxsiy va jamiyat darajasini oshirishi haqida muqobil ko'rsatmalar va tahlillar qo'llaniladi. Bu ko'rsatmalar ilmiy ma'lumotlarga asoslangan bo'lishi kerak va o'quvchilarga ijtimoiy tashabbuskorlikning shuningdek, o'zaro munosabatlarini qanday takomillashtirishi, tadbirlarga qanday qatnashishi, o'zini o'rganish va rivojlanish uchun qanday imkoniyatlarni yaratishi to'g'risida tushunchalar berishi kerak.

Bu qismda, ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirish uchun pedagogik usullar va metodikalar to'g'risida ma'lumotlar beriladi. Masalan, o'quvchilar bilan interaktiv tadbirlar, talabalarning ijtimoiy tashabbuskorligini rivojlantirish uchun o'z-o'zini ifoda qilishi va qanday imkoniyatlar yaratish, guruh ishlari, ijtimoiy tadbirlar va proyektlar, o'quvchilar bilan interaktiv diskussiyalar, taqdimotlar va ko'nikmalar kabi pedagogik metodlar keltirilishi kerak.

Tadqiqot usullari va tashkil etilishi. O'quvchilar sinfdan tashqari jamoatchilik tadbirlari va faoliyatlarida qatnashishi bilan ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirish

mumkin. Masalan, sport tadbirlariga, teatr va musiqa dasturlariga, ijtimoiy xizmat faoliyatlari va turli xil o'quvchilik klublariga qatnashish o'quvchilarning jamiyat bilan yaqinroq bog'lanishiga yordam beradi.

O'qituvchilar va murabbiylar o'quvchilarga jamoatchilikda aktiv ishtirok etish va o'zlarining o'zgartiruvchi ro'yxatlarini o'qitish orqali ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirishlari mumkin. Ular o'quvchilarga qo'llanma, ko'nikmalar va qo'llanmalar tayyorlashda yordam bera oladilar.

O'quvchilar va o'qituvchilar jamoat ichidagi muammolarga yechim topish uchun birgalikda ijtimoiy dasturlar va proyektlar tuzish orqali bir-birlariga yordam berishlari mumkin. Masalan, o'quvchilar o'quv jarayonlarida yoki sinfdan tashqari tadbirlarda hamkorlik qilishlari uchun boshqa sinflar yoki o'qituvchilar bilan hamkorlik qilishlari mumkin.

O'qituvchilar dars soatlarida ijtimoiy masalalarni, masalan, odob-axloq, moliya va ekologiya bilan bog'liq muzokaralar yoki ijtimoiy muammolarga bag'ishlangan muloqotlar, taqdimotlar va ko'nikmalar orqali o'quvchilarning ijtimoiy tashabbuskorlik darajasini oshirishlari mumkin.

O'quvchilar o'zlarining ijtimoiy tashabbuskorlik darajasini oshirish uchun shaxsiy rivojlanish dasturlariga qatnashishi mumkin. Bu dasturlar o'quvchilarning o'zlarining maqsadlarini aniqlash, liderlikni rivojlantirish, mas'uliyatni o'rganish va jamoatchilikni rivojlantirishga yordam beradi.

O'quvchilarga birinchi yordam, qo'llanma tayyorlash va boshqa ko'plab foydali kurslar o'tkazish orqali, ularning ijtimoiy tashabbuskorlik darajasini oshirishlari mumkin. Bu tadbirlar o'quvchilarga jamiyatga foydali a'zolarga aylanish va ularning o'zlarining o'qitish bilan bog'liq ta'limlarni rivojlantirishlari uchun ham muhimdir.

Tadqiqot natijalari va ularni muhokama qilish. Bu pedagogik ish shakllari o'quvchilarning ijtimoiy tashabbuskorlikni rivojlantirish uchun samarali vositasi sifatida qo'llaniladi. Shaxsning o'zi ortib borayotgan faolligi asosida bolaning shaxsiyatini har tomonlama rivojlantirish g'oyasi. Shu bilan birga, biz nafaqat bilimning izchilligi, balki shaxsning motivatsion-qiyamat, axloqiy-amaliy va intellektual-kognitiv sohalari haqida ham gaplashishimiz kerak, faqat uning birligida unga ijodiy xarakter beradi. Tuyg'ular, munosabatlar, ideallar bilim va mahoratdan kam emas. Bolaga bolalar va kattalar o'rtasidagi ijodiy hamkorlik munosabatlarining etakchi roli, har ikki tomonning qadr-qimmatini o'zaro hurmat qilish bilan o'zini o'zi anglash shakllari va vositalarini tanlashda maksimal erkinlikni berish g'oyasi. Erkinlik muammosi, birinchi navbatda, har xil faoliyat turlarida shaxsiy o'zini o'zi anglash erkinligidir.

Tilshunoslik quyidagi yo'nalishlarda ifodalanishi mumkin:

1. Dialekt va og'zaki nutq.
2. Folklordagi lingvistik o'ziga xoslik.
3. Mahalliy mualliflarning badiiy asarlarida lingvistik va uslubiy o'ziga xoslik.
4. Xalq frazeologiyasi.

5. Onomastika (toponimika va antroponimika).

6. Shaharning jonli nutqida so'z yaratish.

7. Mintaqaning tilshunos olimlari.

Tilshunoslik bo'yicha ishlarni 5-sinf dan boshlash tavsiya etiladi, chunki 5-sinf da tilning yaxlit tizim sifatida g'oyasi shakllanadi va 11-sinf gacha davom etadi. Tilshunoslik materiallarini jalb qilish bilan ishlashning samaradorligi shundan iboratki, vazifalar tizimi va ularga javob izlash turli xil tadbirlarni o'z ichiga oladi: ota-onalar bilan suhbat, eski taymerlar, lug'atlar bilan ishlash, fayl kabinetini tuzish, to'plangan materiallarni tahlil qilish va tizimlashtirish, hisobot yozish.

Sinf va darsdan tashqari ta'limning o'zaro ta'sirining muvaffaqiyatiga quyidagi shartlar yordam beradi.

- * asosiy va darsdan tashqari ta'limning miqdoriy nisbati shunday bo'lishi kerakki, biri boshqasiga xalaqit bermaydi;

- * darslarda maktab o'quvchilarining darsdan tashqari vaqtlarida olgan tajribasidan foydalanish;

- * bolalar darsdan tashqari mashg'ulotlarda olgan bilimlaridan foydalanish;

- * darsdan tashqari ishlarning mazmuni talabalar uchun zamonaviy, tuzilgan, mazmunli bo'lish.

Xulosa. Har bir o'quvchi sinfda o'zini o'zi boshqarishning ishtirokchisi bo'lishi, jamoaviy fikr va ijtimoiy hayotga ta'sir qilishi, o'zini turli rollarda sinab ko'rishi kerak: rahbar, tashkilotchi va ijrochi rolida. Bolalarning o'zini o'zi boshqarish organlari juda xilma-xil va moslashuvchan, vaqtinchalik (tashabbuskor guruhlar) yoki doimiy (sinf aktivi) bo'lishi kerak. Sinf almashtiriladigan tarkibga ega guruhlariga bo'linadi. Ixtiyoriylik va raqobat tamoyillari amal qiladi. Loyiha mavzusi o'quvchilarning qiziqishlari va ularning hozirgi ehtiyojlariga mos kelishi kerak. Faqat bu holda biz o'quvchining baquvvat, "chin yurakdan" faoliyatini kuzatishimiz mumkin. Loyiha mavzulari ham ijtimoiy yo'naltirilgan va ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lishi kerak. Bu loyiha faoliyatini ijtimoiy kompetentsiyani rivojlantirishga ko'proq yo'naltirishga imkon beradi: maktab o'quvchilarining ijtimoiy institutlar bilan aloqasini mustahkamlash, jamiyatdagi o'zaro ta'sir mexanizmlari to'g'risidagi bilimlarni kengaytirish, fuqarolik, iqtisodiy va boshqa ijtimoiy kompetentsiyalarni oshirishdan iborat.

ADABIYOTLAR:

1. Golub G. B., Perelygina E. A., Churakova O. V. loyiha usuli — kompetentsiyaga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyasi: -samara: "o'quv adabiyoti" nashriyoti, "Fedorov" nashriyoti, 2006. 176 sahifa

2. Rahmonova, M. (2024). BADIY GIMNASTIKADA AKROBATIKA MASHQLARINING RIVOJLANISHI. Research and implementation, 2(5), 129-133.

3. Khairullo, A., & Mohinur, R. (2022). Analysis of Physical Development Indicators. Eurasian Research Bulletin, 13, 8-14.

4. Проблемы теоретической подготовки по физической культуре учащихся 8-9 классов общеобразовательных школ. НИ Латипова., Science and innovation 2 (Special Issue 4), 111-116